

N O T A T

Jon Sand:

aug 95.

Kommentarer til Norsk KRIGSLEKSIKON 1940-1945

Det hører vel med til en gavemottakers plikt å gi en rosende omtale av en mottatt presang, men jeg kan forsikre deg om at det ikke er slike hensyn som får meg til å si at jeg synes forfatterne er kommet svært godt fra oppgaven. "De samme gåseøyne" som du engang skrev om er borte, og så langt jeg kan se har de NS-medlemmer som er omtalt fått en fair behandling. Under Irgens, side 197, burde kanskje ha vært nevnt at tyskerne - ifølge Irgens-dommen - hadde planlagt å stanse trekk til uteseilernes familier, jfr. fra dommen :

"Det lykkedes også for tiltalte å få i stand en ordning således at familien til de sjøfolk som for ute, fortsatt kunne trekke på sitt tilgodehavende." Irgens-dommen er interessant : Aktor, A. Schjødt, la ned påstand om 7 år, lagmannsretten fulgte aktor, men domstolsmedlem fru Agnes Schulz Kjøning, stemte for 4 år. Riksadvokaten, S. Arntzen, anket til Høyesterett med krav om livsvarig fengsel. H.r. dommen lød på 15 år, men mindretallet - dommerne Hanssen, Stub Holboe og Berger stemte for 7 år. Holmboes votum fortjener oppmerksomhet. Han mener at Irgens feilaktig er dømt etter strl. par. 98 både når det gjelder NS-medlemsskapet og når det gjelder virksomheten som kommisarisk statsråd. Holmboe uttalte bl.a. :

"Jeg kan imidlertid ikke innse at denne tjenestegjøring kan betraktes som noe forsøk på å forandre rikets statsforfatning. De kommisariske statsråders oppgave var som representanter for okkupasjonsmakten å ordne hver sin adm.-gren. Å motta en sånn oppgave kan ikke med føie betraktes som et forsøk på å endre statsforfatningen."

Håkon Meyer har i forbindelse med Irgens-dommen spurt :

"Kunne de handlinger som kaptein Irgens anvendte sin stilling til, være foretat med det forsett å bistår fienden?"

Ringdal opplyser side 155 at "ingen norske veier eller gater bærer ennå hans (Hamsuns navn.) Jo, i Mo i Rana har lenge eksistert "Knut Hamsuns vei." Burde det ikke ha vært nevnt under kast-bøssa-historien at Sand herredsrett frifant Hamsun på dette punkt?

Under "hurtigruten" er Bergenskes "Mira" ikke tatt med. Skipet lå lenge i Bergen som losjiskip, men det lyktes NS-myndighetene (Irgens) å få henne fri. Såvidt jeg vet var det på sin annen tur som hurtigrute at "Mira" ble senket utenfor Brettesnes-nakken kl. 6.30 den 4. mars 1941. Det var den britiske jageren ~~jageren~~ "Badouin" som sendte "Mira" til bunns. Det er noe uklart hvor mange som omkom. 7 nordmenn har vært nevnt, men enkelte mener at tapstallet var høyere. I nesten 50 år har en britisk propagandaskrone hevdet at "Badouin" først skjød et varselskudd, men en tysk kaptein som sto med en pistol i hånden sammen med "Miras" kaptein, tvang kapteinen til ikke å stoppe. Det er forfatterne Dag Skogheim, Harry Westrheim + en Nilsen som har avslørt at det slett ikke var noen tysk pistol-kaptein ombord i "Mira"

Sørensen omtaler at Tormod Hustad forsøkte å virke i Quislings-aprilregjering. Etter min oppfatning er det riktig å trekke fram slike forhold. Derfor synes jeg det virker påfallende at Gerhardsens og Torps fortid som oppfordrere til militærstreik ikke blir nevnt med ett eneste ord. Etter min mening burde også Paal Bergs og Berggravs 1940-forhold vært gitt betydelig bredere plass.

Når jeg legger så stor vekt på dette med Gerhardsens og Torps fortid er det først og fremst fordi jeg - ut fra tallrike samtaler med fangekamerater gjennom fem år - vet hvilken mektig innflytelse det brukne geværs politikk hadde for mange nasjonalt innstilte mennesker. At NS fikk tilslutning fra såvidt mange offiserer tror jeg har nær sammenheng med at offiserene følte at "var blitt sveket. Som følge av forsvarsnihilism var det vel slik at de lojalitetsbånd lovlige borgere normalt har til landets styremenn, var revet av. Jeg er ikke i tvil om for manges vedkommende ville veivalget bli

et annet dersom Norge hadde ført en forsvarspolitik som den svenske. Kanskje har jeg før nevnt hva generalmajor Erichsen sa på årsmøtet i Norsk Forsvarsforening 14.11.47 :

"Det er en ting jeg vil holde frem, og jeg vil understreke den meget sterkt og det er at i virkeligheten hadde det norske folk lite, svært lite å kreve av det norske forsvar - dette forsvar som det hadde sulteforet på en slik måte i mange år at det teknisk sett var mindreverdige, men også på en slik måte og d e t er det verste af forsvarsånden og forsvarsviljen var forsøkt drept i folket."

Mange forsvarsvenner - også utenfor offiserenes krets - så det nok slik.

Som jeg sa i telefonen finner jeg en del av omtalen av Kronprins Olav feilaktig. I leksikonet side 236 under Kronprinsen bla. :

"Da kampene i Norge måtte oppgis i juni 1940, tilbød kronprinsen seg å bli igjen i landet som et symbolsk bevis på at på at konge og regjering en gang ville vende tilbake fra sitt eksil til et fritt fedreland."

Det som i imidlertid står i en tilføyelse til statsrådsprotokollen 7.6.40 er :

" Hans Kongelige Høyhet Kronprinsen har i regjeringskonferanse den 3. mai dette år reist spørsmålet om hvorvidt han skal bli tilbake i Norge i tilfelle av at Kongen og Regjeringen flytter til et annet land. Hans Kongelige Høyhet uttalte ved den anledning at han var villig til å bli igjen, og mente at han å samarbeide f. eks. med administrasjonsrådet, kunne så langt ./. hans evner strakk til, gjøre folk og land nytte, kanskje forberede stemningen for de bedre tider som måtte komme."

Etter min mening er omtalen av Stockholmlegasjonen ikke helt bra. I " Et flykninger samfunn fokser fram" skriver Grimnes side 71 :

" De (svenskene) nektet således å anerkjenne noen ny minister ved Legasjonen etter Wollbæks død høsten 1940, så Jens Bull ble værende bare charge d affaires. Fra juni 1941 nektet de å anerkjenne alle nyansettelser ved Legasjonen, hvilket betydde at alle nyansatte ble betraktet som privatpersoner at de ikke nød godt av diplomatisk status eller immunitet og kunne bli arrestert, noe som også skjedde." (Min understr.)

Ingen av disse viktige opplysninger av Grimnes er nevnt i leksikonet side 400. Derimot står det bl.a.

" Dette ga legitimitet og diplomatisk forankring."

Se her også Riste : Londonregjeringa II side 305 hvor Trygve Lie siteres slik :

"Og vår legasjon i Stockholm arbeidet under vilkår som ikke hadde noe med vanlig diplomatisk representasjon å gjøre."

Da Bjørn Østrings førkrigstid er detaljert omtalt, synes jeg at det burde ha vært nevnt side 249 at Martin Linge var pasifist i 30-årene.

Ringdals formulering når det gjelder Linge, side 249; er vel ikke helt heldig? Det står at kapteinen hadde "ansvar for utbyggingen av et norsk nettverk i samarbeid med med det britiske SOE". Trygve Lie opplyser om Linge i HJEMOVER s.289 :

"Han var i britisk tjeneste og hadde hemmelige oppdrag, og regjeringen hadde hadde derfor liten kontakt med hans virksomhet." I Vik-saken i Svolvær juni-56 ble det også av retten fastslått at Linge og hans folk hadde opptrådt som privatpersoner under Lofot-raidene.

Var det ikke bedre å si at Linge bygget opp et "nettverk av nordmenn"

Jeg håper at du ikke oppfatter ovenstående som kritikk, men tar det for hva det er : en subjektiv vurdering og meningsforskjell om noen få, svært få, av stikk-

-ordene i leksikonet. Når jeg sammenligner med andre leksika, feks. Damms, Gyldendals Store og Kunnskapsforlagets, er "Norsk Krigsleksikon" det som avgjort kommer best ut. Jeg tenker her på faktiske feil.

Etter min vurdering har alle "gammelnazister" grunn til å være takknemlig overfor forfatterne av leksikonet, først og fremst fordi okkupasjonstidens "gale" side synes å ha fått en objektiv behandling.

Kapitulasjonsspørsmålet lar jeg ligge i dag - men det er få dager at jeg ikke har det i tankene. Slik jeg ser det er det ikke et filologisk, men i høy grad et rettslig problem som aldeles ikke er avgrenset til hendelsene 10. juni. Jeg har nye dokumenter i vente!

Hjertelig hilsen og takk